

Lyst til at lære

Evaluering af konceptet "Haver til Maver"

Karen Wistoft,
Institut for Uddannelse
og Pædagogik, Aarhus
Universitet

Mikkel Stovgaard,
Institut for Uddannelse
og Pædagogik, Aarhus
Universitet

Abstracts: "Haver til Maver" er et undervisningstilbud med økologiske skolehaver samt landbrugs- og naturformidling på Krogerup Avlsgaard i Nordsjælland. Formålet er at udvikle en række af skoleelevers kompetencer, inklusive deres viden om og forståelse af naturen, grøntsagsdyrkning og madlavning. Artiklen beskriver en didaktisk evaluering af "Haver til Maver" baseret på såvel kvalitative som kvantitative studier i perioden 1.8.2010-31.5.2011. Evalueringen viser positive læringsresultater knyttet til elevernes oplevelser og lyst til at lære. Stedet og undervisernes passion for det de har med at gøre, er unikke didaktiske elementer og viser sig at være et godt supplement til skolens og klasseundervisningens målopfyldelse på nye, tværfaglige og meningsfulde måder.

"Gardens to Guts" is an organic school gardens centre for children's nature experiences situated at Krogerup farm in Northern Sealand, Denmark. The general intention is to expand children's competences and their knowledge of nature, farming and cooking. This article draws on a new didactic evaluation of "Gardens to Guts" based on qualitative as well as quantitative studies carried out by researchers. The evaluation shows very positive learning outcomes linked to experience and desire to learn. The didactic programme seems to be a unique addition to the national curriculum of the Danish primary school, providing the possibility of interdisciplinary and enjoyment based learning.

Introduktion og baggrund

En nyligt afsluttet forskningsbaseret evaluering af det økologiske natur- og skolehavekoncept "Haver til Maver" på Krogerup Avlsgaard i Nordsjælland viser at en bestemt kombination af naturformidling, skolehaver og udemadlavning giver særdeles gode betingelser for at skolelever på tværs af køn, socialitet og klassetrin er motiverede for både at deltage og at lære (Wistoft et al., 2011). Nærværende artikel er baseret på denne evaluering, der er foretaget af et forskerteam fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) på Aarhus Universitet. Formålet er at afdække hvordan undervisningen i "Haver

til Maver” dels forventes og dels rent faktisk fører til læring og kompetenceudvikling blandt de deltagende elever. Evalueringen, der er pædagogisk/didaktisk og ikke natur- eller folkesundhedsvidenskabelig, belyser hvad eleverne lærer, om de kan bruge det de lærer, om det de lærer, sætter spor i deres familier, og hvilke kompetencer undervisningen på stedet implicerer. Desuden belyser evalueringen hvorvidt og hvordan “Haver til Maver” integreres i fagene i skolen. Her er ledespørgsmålene hvordan lærerne forbereder eleverne på gårdbesøget, og hvordan de integrerer elevernes (og deres egne) oplevelser på stedet i klasseundervisningen. En af hovedudfordringerne er tilsyneladende at organisere en undervisning der reelt tager højde for den slags læreprocesser der inddrager elevernes oplevelser i en faglig begrebsudvikling, så eleverne dermed lærer at reflektere over hvad de har lavet, hvorfor de har lavet det de har, hvorfor det gik som det gik, og hvad de eventuelt kan bruge det til i deres hverdag samt i forhold til at reflektere abstrakt. Evalueringens overordnede mål er at afdække “Haver til Maver”s pædagogiske effekter i betydningen elevernes oplevelser, læring og kompetenceudvikling samt de faglige og pædagogiske kompetencer det implicerer at undervise i “Haver til Maver”.

Artiklens fokus er i denne sammenhæng et empirisk iagttaget fænomen, “lyst til at lære”. Evalueringen viser en række synlige tegn på at elever der deltager i et “Haver til Maver”-forløb, er motiverede og har lyst til at lære det underviserne og stedet tilbyder. Et grundlagsproblem i didaktikken er hvordan man får motiveret elever eller andre undervisningsdeltagere til at lære det der er intentionen at de lærer. Det er også et veldokumenteret og konkret problem i naturfagene at mange elever mister interessen for naturfagene, hvilket her begrunder et behov for også teoretisk at belyse og fortolke sammenhængen mellem undervisning og lyst til at lære (noget) (Andersen et al., 2003).

Evalueringen af “Haver til Maver” kan dybest set ikke sige noget om elevernes lyst eller læring, men viser en række tegn på at forholdet mellem oplevelse og handling i naturen baner vejen for et engagement blandt både undervisere og elever. “Haver til Maver” knytter, gennem systematisk undervisning, an til oplevelser via sanseindtryk, æstetik, etik og en særlig passion som underviserne har og formidler.

Artiklen redegør kort for hvad anden forskning på området viser, samt evalueringsrapportens design og metoden (Wistoft et al., 2011). Udvalgte empiriske resultater inklusive “Haver til Maver”s pædagogiske idé beskrives, og der gives eksempler der illustrerer elevernes engagement og motivation samt “Haver til Maver”-underviserens passion. Artiklen giver en mulig forklaring på elevernes *lyst til at lære* ud fra en systemteoretisk (Luhmann) fortolkning af oplevelsesbaseret undervisning og kærlighedskommunikation. Endelig sammenfatter artiklen svarene på forskningsspørgsmålet **Hvorfor er elever der deltager i “Haver til Maver”, særlig motiverede for at lære?** og drager konklusioner herpå.

Hvad viser anden forskning?

Evalueringen af "Haver til Maver" bekræfter primært den viden der allerede findes inden for udeundervisning. Forskning på områderne *Green Education* og *School Gardening* har i mange år beskæftiget sig med viden om børns motivation for at deltage og lære gennem undervisning der foregår udendørs. Internationale reviews dels over udeundervisning og læring (Rickinson et al., 2004) og dels over skolehavers effekt (Blair, 2009) viser blandt andet at elever gennem undervisning i en skolehave opnår bedre resultater fagligt og personligt end hvis de ikke har skolehaver som en integreret del af deres undervisning. Endvidere øges skolehavebørnenes indtag af frugt og grønt (Ratcliffe et al., 2011; Parmer et al., 2009). Skolehaver har positive effekter i form af øget selvværd (Hoffman et al., 2007), højere grad af motivation og større miljøbevidsthed – målt på elevernes kritiske refleksioner – samt forståelse for naturens sammenhænge (Bowker & Tearle, 2007; Klemmer et al., 2005). Endelig viser forskningen at skolehaver producerer ejerskab, bedre socialt samspil i klassen, højere grad af fysisk aktivitet og højere grad af forældreinvolvering. Disse kvalitative studier viser ikke hvad det er der gør at elevernes motivation og interesse for samt evne til at forholde sig til naturen forbedres. Desuden trækker studierne mere eller mindre implicit på forskellige motivationsteorier som nødvendiggør en teoretisk sammenlignende analyse hvis de skal kunne diskuteres i forhold til hinanden.

Der er ikke tidligere lavet pædagogisk evalueringsforskning i skolehaver i Danmark. Forskningen her i landet orienterer sig i højere grad generelt mod feltet udeskole (Bentsen et al., 2008; Bentsen et al., 2010). En skolehave kan dog også betegnes som en form for udeskole og kan indgå som et element i et udeskoleforløb. Den danske forskning inden for udeskole viser at elever først og fremmest får bevæget sig mere (Grønningsæter et al., 2010; Mygind, 2007). Derudover sker der noget med elevernes sociale relationer når de er ude i naturen. Indbyrdes får de et bedre forhold fordi de ser og oplever hinanden på en anden måde, og de får ofte også en bedre relation til deres lærere (Mygind, 2009). Kombinationen af undervisning i udeskole og almindelig undervisning skaber gode rammer der kan styrke børns udvikling af mange forskellige kompetencer både socialt, personligt, fysisk og måske også fagligt, hvor den faglige del endnu ikke er undersøgt indgående (Jacobsen, 2005; Bentsen, 2010). Endvidere viser dansk forskning at udeskoler også medfører øget trivsel blandt de lærere der underviser elever ude. De er mindre stressede end andre lærere (Mygind, 2009).

Andre studier viser at undervisning med inddragelse af havearbejde og eventuel madlavning kan være med til at forbedre børns sundhedstilstand både mentalt og fysisk, forbedre deres sociale liv og give dem faglig viden og forståelse for sammenhænge mellem naturen og mennesket (Belle & Dymont, 2008; Ozer, 2007). Det er dog i den sammenhæng vigtigt at pointere at positive resultater afhænger af økonomi, opbakning fra ledelse og lærernes viden, engagement samt evne til at forberede

eleverne på deres kommende besøg i "Haver til Maver" og dernæst bringe indholdet i "Haver til Maver" med hjem i skolen for der at bruge det i relevante faglige sammenhænge (Wistoft et al., 2011).

Ud fra denne sammenfatning af forskning på området står det klart at der er to centrale vidensbehov: a) at kunne belyse udeundervisnings effekt på elevernes faglige læring og b) at kunne forklare den motivationelle effekt, dvs. hvad det er der gør denne undervisnings indhold og form særlig motiverende for elevernes læreprocesser.

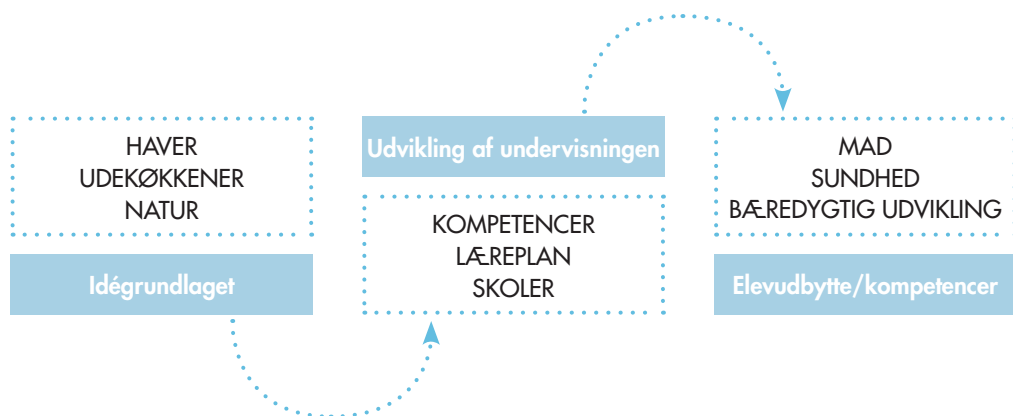
Evalueringsmetode

Som det fremgår af artiklens indledning, er det overordnede mål med evalueringen at afdække "Haver til Maver"s pædagogiske effekter, dvs. elevernes oplevelser, læring og kompetenceudvikling samt de faglige og pædagogiske kompetencer det implicerer at undervise i "Haver til Maver". For nærmere udredning af de styrende spørgsmål henvises til evalueringsrapporten (Wistoft et al., 2011). Her redegøres der blot for den evalueringsstrategi der er valgt. Strategien har en procesdel og en outcomedel (Naiood & Wills, 2009).

Procesdelen belyser på baggrund af de kvalitativt indsamlede data (jf. tabel 1) i hvilken grad "Haver til Maver"s aktiviteter gennemføres i overensstemmelse med projektets koncept og intentioner (jf. figur 1). Følgende procesevalueringskriterier anvendes: projektets rækkevidde, implementeringens kvalitet, projektilfredshed og barrierer i forhold til projektet. Procesevalueringen belyser først og fremmest hvilke rammer konceptet "Haver til Maver" skaber i forhold til at bibringe de deltagende elever læring og kompetenceudvikling (Wistoft et al., 2011, s. 13).

Outcomedelen undersøger primært hvorvidt elevernes læring og kompetenceudvikling sætter spor i familierne. Dette undersøges ved hjælp af spørgeskemaundersøgelse blandt forældre til de deltagende elever. Outcome-evalueringens væsentligste begrænsning består i at den ikke indeholder et baselinestudie med før- og eftermålinger, men udelukkende baserer sig på forældrenes "her og nu"-holdninger" og opfattelser af hvad eleverne får ud af at deltage i "Haver til Maver" (Wistoft et al., 2011, s. 13-17).

Datamaterialet er indsamlet ved hjælp af både kvalitative og kvantitative metoder. De kvalitative metoder består af: feltobservationer, individuelle interviews med initiativtagere og kommunale konsulenter samt fokusgruppeinterviews med forældre, lærere og elever fra udvalgte skoler samt stedets undervisere. Feltobservationerne er foretaget over en periode på seks måneder (august-november 2010 og april-juni 2011) med henblik på at få indsigt i "Haver til Maver"s pædagogiske praksis for derigennem didaktisk at belyse skolehavekonceptets indhold og form. Under observationerne har fokus været på de elev- og underviserkompetencer der fordres og udvikles i haver, køkken og natur. De individuelle interviews med "Haver til Maver"s initiativtagere

Figur 1. Evalueringen udføres i to etaper. Den første del af evalueringen består af en procesevaluering hvormed sammenhænge mellem idégrundlag og udvikling af undervisningen belyses. Procesevalueringen følges op af en outcome-evaluering hvor elevudbyttet undersøges.

samt fokusgruppeinterviews med forældre, undervisere, lærere og elever er fuldt transskriberet. De fire medvirkende skoler er tilfældigt udvalgte.

Artiklen her trækker også på den kvantitative del af evalueringen som primært bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt forældre til elever på 0. til 4. klassetrin på fem skoler. I alt er spørgeskemaet blevet omdelt, via klassernes lærere, til 193 elevers forældre hvoraf 135 forældre har svaret – en svarprocent på 70, hvilket må betegnes som meget tilfredsstillende. Besvarelsene dækker kun et repræsentativt udsnit af forældregruppen. Der er selvsagt langt flere forældre til børn der har deltaget i “Haver til Maver”. Der er først og fremmest spurgt til forældrenes konkrete oplevelser og vurderinger af “Haver til Maver”, herunder til deres elevers udbytte, men også til “Haver til Maver” som koncept. Spørgsmålene har både lukkede og åbne svarmuligheder. De åbne besvarelser er efterfølgende opstillet i kategorier som har vist sig at gå igen i forældrenes besvarelser (disse er præsenteret i figur 3). Brugen af spørgeskemaerne har gjort det muligt at pege på hvordan forældrenes vurderinger af “Haver til Maver” fordeler sig. Herudover belyses med korrelationsanalyser en række sammenhænge i mønstre mellem udvalgte variable i forældrenes svar. De statistiske analyser er foretaget i SPSS (IBM, 2011).

Pædagogisk idé og konceptet

“Haver til Maver” har eksisteret på Krogerup Avlsgaard ved Humlebæk siden 2006. Den primære målgruppe er elever i folkeskolens yngste klasser og på mellemtrinnet samt elever i specialklasser. Formålet er at eleverne gennem handling og oplevelse får mulighed for at lære noget om jord og natur, dyrke deres egne grøntsager og tilberede

måltider af dem samt blive bevidste om råvarekvalitet, æstetik, bæredygtighed og sundhed. Et af delmålene er at konceptet også skal støtte op om de elever der til daglig har svære læringsbetingelser i folkeskolen og derfor har særlig brug for at vokse mentalt og lære noget brugbart – her uden for klasserummet (Wistoft et al., 2011).

“Haver til Maver”s grundlæggende pædagogiske idé er at støtte børns læring og kompetenceudvikling, herunder viden, færdigheder og erfaringer, i frie, men trygge og bæredygtige rammer så deres håndtering af og bevidsthed om sunde råvarer, natur og madlavning skærpes. Fagligt bliver eleverne gennem et “Haver til Maver”-forløb undervist i natur, landbrug, fotosyntese, madlavning, kvalitetsråvarer, smag og meget mere. Samtidig er de ude i naturen hvor de – både under vejledning og på egen hånd – får mulighed for at udforske de nærliggende marker og den tilstødende skov. Om formålet siger ophavsmanden, Søren Ejlersen:

“Vores mål er, bliver og har altid været at give børnene en dannelsesrejse i relation til natur, dyrkning af gode råvarer og tilberedning af dem, som giver smagsoplevelser og livskvalitet” (Wistoft et al., 2011, s. 8)

Fra at være et spinkelt koncept har “Haver til Maver” udviklet sig til et ret omfattende tilbud til skolerne i Fredensborg Kommune. Skoleklasserne besøger “Haver til Maver” otte-ti gange (skoledage) i vækstsæsonen april-oktober. Hver klasse har sit eget jordstykke med egne haver som eleverne passer i grupper. Gårdens gartner lærer dem at dyrke økologiske grøntsager, og i specialdesignede udekøkkener tilberedes grøntsagerne sammen med en kok. Eleverne får deres egne afgrøder og opskrifter på dagens måltid med hjem, og på den måde tænkes forældrene inddraget. En naturvejleder sørger for opdagelser og aktiviteter i naturen. Endelig har stedets landmand eleverne med i marken og formidler sin viden om økologisk landbrug.

Udvalgte resultater af evalueringen

“Haver til Maver” adskiller sig fra skolehvetilbud rundtomkring i verden på flere punkter. “Haver til Maver” er ikke “kun” en skolehave. “Haver til Maver” er et undervisningstilbud hvor også maden og smagen (kvaliteten og æstetikken) spiller en afgørende rolle i elevernes gøren på stedet. Der er et centralt fokus på den gastronomiske dimension og den omgivende natur, hvor elever har mulighed for at udforske og lege – både på egen hånd og med vejledning. Hermed skabes et unikt læringsmiljø der ikke bare opfylder faglige mål, men samtidig er med til at styrke og forbedre elevernes mentale og fysiske sundhed. Eleverne anerkendes “i øjenhøjde”, hvor “udgangspunktet altid er det, de kan – ikke det, de gør galt eller ikke kan”, forklarer underviserne (Wistoft et al., 2011).

Eleverne synes selv at det er sjovt at deltage, og de er både stolte og ambitiøse i forhold til deres læringsudbytte – om det så er begreber eller ord de lærer at kende, eller færdigheder såsom at dyrke grøntsager, høste og lave mad der er det centrale. De følgende citater illustrerer deres lyst til at lære:

“Jeg synes i hvert fald “Haver til Maver” er rigtig godt, og jeg synes faktisk at alle børn i Danmark skulle have lov at have en have og lære hvordan man passer den” (dreng, 3. klasse)

“Jeg synes det var sjovt at vi lærte at lave mad sådan selv. At der ikke hele tiden var nogen der sådan sagde at nu skal du gøre det, og nu skal du gøre det – at man helt selv fik lov til det” (pige, 3. klasse)

“Jeg synes det var rigtig spændende at han [landmanden] stod og forklarede hvad dyrene hed, og hvis man så selv skulle arbejde måske på Krogerup engang” (dreng, 3. klasse)

“Jeg har hjulpet ret meget hjemme i køkkenet og lært mine forældre andre måder at lave mad på. Altså fordi det er en ægte kok derude som lærte os de måder man kunne ... fx hvis man tager et hvidløg, og så skal man tage kniven, og så skal man ligesom mase den ned, og min far stod bare der og hakkede den, og så sagde jeg til min far at der er altså en hurtigere måde hvis du gør sådan her. Vi ser hvordan de [“Haver til Maver”-underviserne] gør. De er bare seje!” (pige, 4. klasse)

“Jeg synes man lærer meget mere i “Haver til Maver” end man gør i skolen ... Man får også bare lyst til at lære *så* meget” (dreng, 3. klasse)¹

Det er her nødvendigt at præcisere nogle logisk implicitte præmisser for den fortolkning der i det følgende formidles. Man kan få forståelsen af at “Haver til Maver”-konceptet og den tilhørende undervisning *fører* til lyst til at lære, men det er ikke denne logik fortolkningen bygger på. De ovenstående citater illustrerer elevernes lyst til at lære, som derved kan konstateres, og derefter rejser artiklens hovedspørgsmål om hvad forklaringen er på den ekstraordinære lyst som gælder alle de interviewede og observerede elever.

1 Citaterne stammer fra datamaterialet og indgår ikke alle i selve evalueringsrapporten (Wistoft et al., 2011).

Kompetencer relateret til faget natur/teknik

På baggrund af empiriske analyser fremskriver evalueringen en række centrale kundskaber og færdigheder, der kan sættes i relation til faget natur/teknik. Der er således tale om fortolkede kompetencer, som det skønnes at elever kan udvikle gennem "Haver til Maver"-undervisningen og deres deltagelse. Disse kompetencer kunne sættes i relation til flere af folkeskolens fagbeskrivelser da en del af dem ville gå igen, eksempelvis samarbejde og undersøgende praksis, som er relevant for langt de fleste af skolens fag.

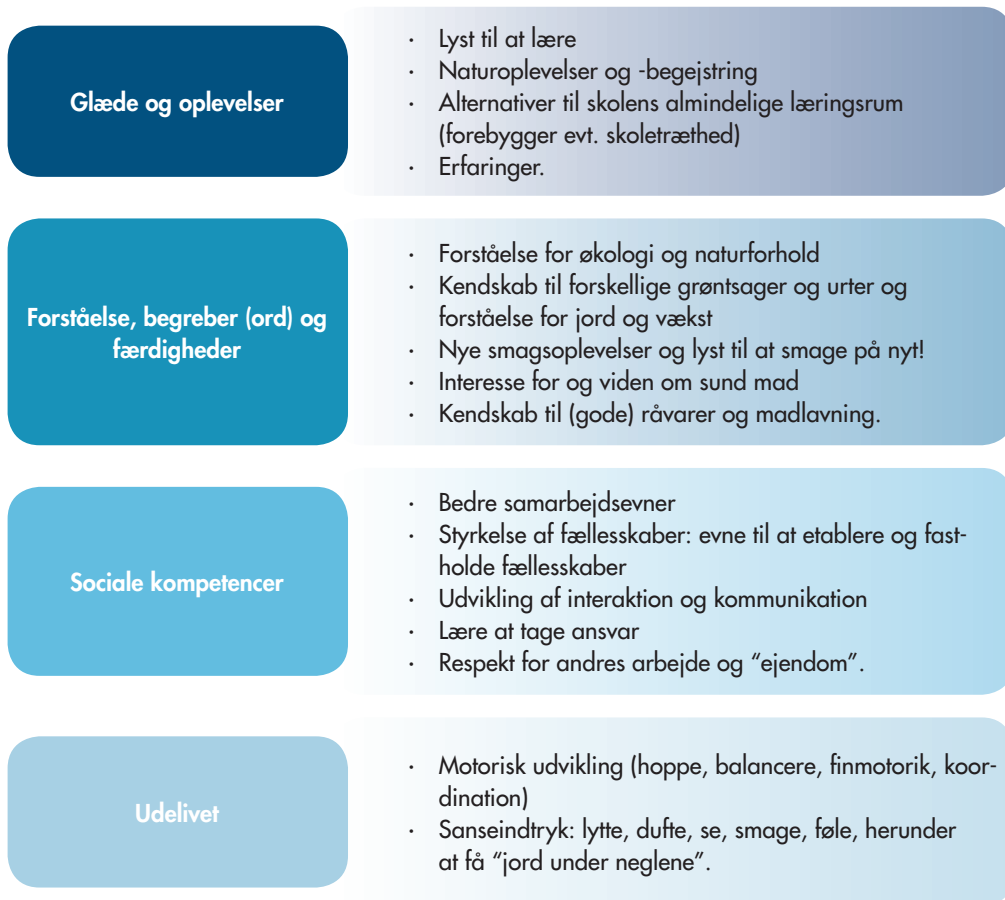

Figur 2. Figuren illustrerer nogle iagttagede og fortolkede kompetencer der kan relateres faget natur/teknik.

Derudover får eleverne udviklet deres almene sproglige færdigheder, de lærer noget om størrelsesforhold, sortering og målemetoder, og deres motoriske evner bliver i høj grad styrket. Flere lærere forklarer hvordan de har brugt "Haver til Maver" til undervisning i dansk gennem skriftlige opgaver, historie gennem formidling af dansk landbrugskultur og matematik gennem måling af skovens træer og planter. Derudover fordrer undervisningen i "Haver til Maver" at eleverne bevæger sig mere end i skolens almindelige undervisning, og at de får frisk luft i naturlige omgivelser.

Forældrenes vurderinger

Elevernes udbytte af at deltage i "Haver til Maver" kan, på baggrund forældrenes svar og udsagn, oplistes i fire kategorier:

Figur 3. Elevernes læringsudbytte ifølge forældrene.

Særligt mødet med naturen samt dyrkningen og tilberedningen af grøntsager udgør ifølge forældrene centrale mulighedsbetingelser for læring. Et konkret udbytte er således børnenes øgede kendskab til natur, grøntsagsdyrkning og madlavning, og de fleste (88 %) forældre mener at deres børn lærer meget der ikke kan læres i skolen. Hele 97 % af forældrene vurderer at deres barn har fået et større kendskab til grøntsager (jf. figur 4).

Forældrene giver forskellige eksempler og forklaringer på deres børns lyst til at lære:

“Mit barn har fået større interesse for sund kost og madlavning. Han hjælper gerne til ved madlavning og vil gerne smage nye ting, er blevet mere nysgerrig på kost og havebrug ... det er et fantastisk projekt. Det har givet anledning til mange gode snakke om hvordan og hvorfor ting gro” (mor, 2. klasse)

“Børnene lærer mens de har hænderne i jorden og ser afgrøderne spire og vokse. De får ansvar for et stykke jord selv og tager opgaver på sig med at passe det ... de synes det er sjovt, de lærer at tage ansvar, og der er super kompetente undervisere” (mor, 2. klasse)

“Børnene får ... stor interesse og indsigt i dyrkning og økologi. De får stor viden om grøntsager m.m. De oplever forpligtelse og ansvar for deres skolehaver. De tør smage mad og interesserer sig for madlavning. De lærer det lynhurtigt og er topmotiverede!” (far, 4. klasse)

Citaterne viser at Krogerup ikke blot er et sted hvor eleverne er på besøg og har det sjovt. Det er kendetegnende at eleverne har lyst til at lære. De ser frem til “Haver til Maver” med glæde, ligesom det er glade og fortællelystne børn som kommer hjem fra en dag på Krogerup Avlsgaard:

“Han kommer meget glad hjem og fortæller lystigt om hvad de har lavet ... fordi det er sjovt og hyggeligt. Det er sjovt at lave mad og høste i haven, lege på halmballer, og man får noget nyt at vide på en sjov måde ... han blev meget engageret. Han havde lyst til at fortælle hvad de havde oplevet – stort fra en dreng der ellers aldrig fortæller noget” (far, 3. klasse)

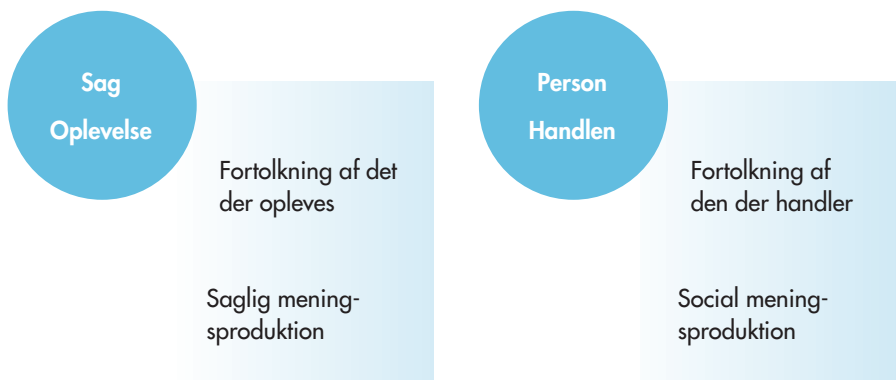
Evalueringen af “Haver til Maver” bekræfter den viden om udeundervisning der allerede eksisterer, men stadfæster ikke desto mindre et dansk eksempel på en usædvanlig kombination mellem haver, mad og natur. Forældrene beretter således om deres børns unikke engagement, glæde og lyst i forhold til de ting de har oplevet og lært. Men *hvorfor* optræder dette fænomen, “lyst til at lære”? Her følger et systemteoretisk bud på en forklaring.

Meningsdimensioner: oplevelse og handlen

Der kan anlægges forskellige vinkler og gives forskellige forklaringer på hvorfor “Haver til Maver” har denne positive effekt på elevernes engagement, interesse og lyst til at lære. I det følgende præsenterer vi en systemteoretisk fortolkning af dels forholdet mellem oplevelse og handling og dels den kærlighedskommunikation der kan iagttages på stedet.

Ved at skelne mellem oplevelse og handlen bliver det muligt at differentiere mel-

lem to meningsdimensioner, en saglig og en social. Ifølge den tyske sociolog Luhmann aktualiserer oplevelse meningens saglige indhold, mens handlen aktualiserer det sociale selvreference (Luhmann, 2000, s. 124). Det lyder måske lidt indviklet og skal derfor forklares lidt nærmere. Oplevelse knyttes til en fortolkning af det saglige indhold, mens handlen knyttes til en fortolkning af personers intentioner i sociale sammenhænge. Med andre ord bekræftes oplevelse i en selvreferentiel fortolkning, mens handlen bekræftes gennem interaktion i det sociale.

Figur 4. Systemteoretisk forskel mellem oplevelse og handlen.

På trods af denne skelnen og forsøget på at holde oplevelse og handlen ude fra hinanden er de to størrelser også altid forbundet. Evalueringen af "Haver til Maver" viser med al tydelighed at det for det første altid drejer sig om meningsfulde handlinger, altså handlen som kan opleves. For det andet kan eleverne ikke unddrage sig oplevelse gennem handlen idet de er aktive i undervisningen, og for det tredje kan de meget vel også reagere på oplevelse og ikke kun på handlen. Til trods for disse overlapninger er distinktionen vigtig set i et didaktisk perspektiv. Pointen er at vi ikke kan nøjes med den ene dimension. Megen undervisning i skolen i dag intenderer udvikling af elevernes handlekompetence eller anden form for handlen. Med denne systemteoretiske fortolkning er det dog ikke tilstrækkeligt. Vi kan ikke tillade os at se bort fra elevernes oplevelser – ikke mindst når det gælder deres lyst til at lære noget om det de "udsættes for" eller erfarer.

"Haver til Maver" rummer både oplevelser og handlinger der i et Luhmannsk perspektiv kan fortolkes som "motoren" i såvel undervisningen som læringen. Det betyder at elevernes opfattelse (begribelse) og værdsættelse af naturen bliver til viden og værdier der er "byggesten" for deres læring. Men det er ikke blot *deres* oplevelser og handlinger der har denne motivationelle betydning. De særlige oplevelser eleverne har i "Haver til Maver", hænger nemlig også nøje sammen med *undervisernes* hand-

len. I vores evalueringsrapport har vi beskrevet hvordan stedets undervisere træder i karakter – *de er det de gør* – og hvordan de dermed selv bliver indhold i undervisningen. Eleverne oplever personlig handlen som dermed bliver til sagligt indhold i undervisningen.

Ud fra denne fortolkning af den empirisk observerede succes i “Haver til Maver” kan elevernes engagement, interesse og lyst til at lære dels forklares med konceptets konstante kobling mellem oplevelse og handlen og dels med undervisernes stærke engagement som bliver et særligt indhold i undervisningen. Det skal vi nu se nærmere på.

Kærlighedskommunikation

Undviserne handler simpelthen for at eleverne skal opleve, hvilket, ifølge Luhmann (1986), er koden for kærlighed. Undervisningen er således (også) kærlighedskommunikation som lander på “at elske”. Endvidere skinner kærligheden igennem den mening undviserne skaber gennem de begreber de bruger. Af vores omfattende evalueringsmateriale går deres kærlighed til det de har med at gøre, således igen i både handling og ord.

Kærlighedssemantik er ifølge Andersen & Born forbundet med “det højest personlige” (Andersen & Born, 2001, s. 141). Undviserne viser netop deres kærlighed til såvel naturen, jorden, afgrøderne og maden på personlig og vidt forskellig vis – de elsker ikke det samme, og de handler hver især ud fra deres egen passion. Men pointen er her at deres undvisning og formidling ikke kan holdes isoleret fra den anerkendelse og sammenknytning de hver især har til deres “elskede”. Naturvejlederen elsker skoven, vandhullerne, sin jagt og øvrige naturbedrifter. Landmanden elsker jorden, frøene, afgrøderne, solen, regnen og årstiderne og driver landbruget med stor omhu. Han siger eksempelvis:

“Vi lærer jo børn at dyrke fødevarer og tilberede dem simpelt over ild. Vi giver liv til nogle urinstinkter, og jeg tror, der ligger rigtig meget god energi i det. Også at vi træder ind i et vakuum, hvor moderne forældre måske ikke selv magter at stille det her system op. Jeg tror faktisk, at der er en stærk drift mod ilden, mod jorden, mod frøet og de her kerneelementer i naturen, som er med til at give os alle power. Det er i hvert fald min hensigt at give børnene disse oplevelser” (Wistoft et al., 2011, s. 8)

Gartneren elsker skolehaverne og lærer eleverne hvordan man siger “tak for afgrøderne” til haverne og passer godt på jorden. Haverne skal eksempelvis sove vintersøvn og i den forbindelse (efteråret) have noget at sove på (lucernefrø), “fordi de har givet os mennesker så meget i sommerens løb”, forklarer gartneren. En pige i 4. klasse fortæl-

ler: *“Vi klapper på haverne og vugger dem i søvn, når vi siger farvel den sidste gang. Det er helt sørgeligt ...”*

Endelig er der kokken som elsker sine retter og forsvarer dem fra unødige farvemassakrer (rødbeder) og smagsødelæggelse!

Undervisernes syn på det de elsker, er deres identitet – de tager sagen på sig – ikke bare sådan som det sker i enhver undervisningssituation der altid må basere sig på forventninger om elevernes læring, men i den forstand at de medtænker et *liv* som de italesætter som urinstinkter, smagsoplevelser, livskvalitet, energi, drift mod ilden, jorden, frøet osv. Passionen er endvidere dobbelt i den forstand at det også er en passion for at formidle passionen, som en af underviserne udtrykker: *“min passion for at vise eleverne min passion”*. Både liv og passion er så vigtige træk i undervisningen at undervisernes identitet bliver skabt i dette billede.

Undervisningen kommer til at udtrykke ikke blot forestillinger om naturen, jorden, afgrøderne og maden, men selve de initiativer man kan tage for at beskytte, passe på, værne om og forpligte sig i forhold til naturen, jorden, afgrøderne og maden. Eleverne siger fx: *“vi skal passe på den jord som er afhængig af os”*. Det drejer sig ikke bare om bestemte handlinger, men også om at gøre handlingerne foregribende og dermed betydningsfulde. I yderste konsekvens kommer undervisningen til at handle om at give *naturen* mulighed for at give.

Denne form for kærlighedskommunikation behøver paradoksalt nok ikke nogen at kommunikere med – det er faktisk ikke nødvendigt med en (talende) kommunikationspartner. Kærligheden forlader sig på foregribelse forstået på den måde at der ikke kræves anmodninger eller “bønner” fra den elskedes side (Andersen & Born, 2001). Kærligheden behøver ikke at bede den anden om noget. I dette lys bliver kærlighedskommunikationen ekstremt følsom over for det som gøres, såvel som for det der ikke gøres. Underviserne foregriber og gør ting som er gode for naturen, jorden, afgrøderne og maden, og på den måde bliver foregribelse det afgørende element – i Luhmanns forstand det symbolsk generaliserede medie som på en gang er åbent for indholdsmæssig betydning og samtidig udpeger en horisont af mulige betydninger (Luhmann, 1986; 1995). Kærlighedskommunikationen tvinger så at sige til handling så eleverne kan opleve, og samtidig er det ^{ikke} ligegyldigt hvordan de har det. På den måde handler undervisningen ikke kun *om* noget, men er udtryk *for* noget.

Sammenfattende kan vi sige at “Haver til Maver”s undervisere står for en undervisning med en masse symboler som eleverne nærmest automatisk kan forbinde med kærlighed (dufte, farver, blomster, berøringer m.m.), og samtidig fremstår det som værdifuldt at være elsket – kærlighedskommunikationen lukkes så at sige om denne værdi – der bliver i hvert fald ikke sat spørgsmålstegn ved den. Eleverne oplever hvordan undervisernes kærlighed til det de har med at gøre – såvel til jorden, haverne,

skoven og maden som til selve undervisningen – producerer endnu mere kærlighed som sammen med omsorgen og symbolerne er uomtvistelige. Undervisernes dobbelte passion – passionen for det de har med at gøre, og passionen for at vise eleverne deres passion – byder eleverne indenfor i et læringsrum hvor de får lyst til at lære, røre, tage sig af og passe på det de har med at gøre. De optræder uhyre anerkendende over for hinandens præstationer (haver, afgrøder og retter), og de viser stolt og kærligt deres afgrøder frem som var det deres afkom. De savner haverne på forhånd inden vinteren, for så skal de undvære dem. De elsker at være på stedet, som en dreng råbte da han kørte ind på gårdspladsen på sin cykel: “Jeg elsker Krogerup, jeg elsker Krogerup!”

Sammenfatning og konklusion

“Haver til Maver” er et eksempel på udvikling af en målrettet, pædagogisk og didaktisk strategi. Evalueringen af konceptet har blandt andet vist at undervisningsredskaberne og de faglige og professionelle kompetencer i “Haver til Maver” støtter eleverne i at deltage aktivt i en udeundervisning der relaterer sig til *deres* liv, *deres* værdier og *deres* idéer og handlinger. Vi kan konkludere at elever der deltager i “Haver til Maver”’s program, får lyst til at lære. Forklaringen er ikke blot enkeltforhold ved konceptet, som fx at eleverne anerkendes i øjenhøjde hvor udgangspunktet altid er det de kan (jf. afsnittet Udvalgte resultater af evalueringen). Det er det *samlede koncept* der viser de tydelige tegn på at elevernes motivation til at lære styrkes.

En række af de kompetencer eleverne udvikler, kan sættes i relation til målene for faget natur/teknik samt til mange andre af folkeskolens fagbeskrivelser med tilhørende trin- og slutmål, fx dansk, matematik, historie, idræt og sundhed. Forældrene bekræfter elevernes læringsudbytte og anser “Haver til Maver” som et unikt supplement til skolens almindelige undervisning. Oplevelsesdimensionen på stedet er bare én mulig forklaring på at eleverne får lyst til at lære. De bliver budt indenfor i et handlingsrum hvor det er deres oplevelser der er det centrale, og undervisningen er fuld af kærlighedssemantik og -symboler. Resultaterne af evalueringen kan ikke umiddelbart overføres til andre sammenhænge, men de kan forhåbentlig inspirere såvel til mere generaliserende didaktiske analyser som til refleksion over mulige læringstester.

Artiklens systemteoretiske fortolkning har et klart budskab om underviseres passion eller kærlighed til det de underviser i. Passionen kan man ikke gå bag om – enten er den der, eller også er den der ikke. Passionen kan ikke iscenesættes eller organiseres, men den kan *reflekteres* både didaktisk af undervisere selv, hvilket eventuelt kræver refleksionsstøtte, og mere abstrakt/teoretisk, som i artiklens fortolkning. Ikke desto mindre “lever” den udeundervisning der her er belyst, af undervisernes passion og bevidste formidling af passionen. Det mere generelle budskab er at elevs motivation

i høj grad er afhængig af undervisernes reflekterede passion, og at man ikke bør undgå at drøfte mulighedsbetingelserne, vel vidende at de ikke nødvendigvis kan iscenesættes. Dermed ikke sagt at der ikke kan gøres noget for at motivere elevernes lyst til at lære ad denne 'passionable' vej. Enhver underviser kan bestræbe sig på at undervise i noget som han/hun ikke blot ved noget om, men også kan lide, og enhver underviser kan bestræbe sig på også at handle (undervise) for at give eleverne oplevelser.

Referencer

- Andersen, N.Å. & Born, A.W. (2001). *Kærlighed og omstilling. Italesættelsen af den offentlige ansatte*. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Andersen, N.O. (2003). *Fremtidens naturfaglige uddannelser. Naturfag for alle*. København: Undervisningsministeriets Forlag.
- Bell, A. & Dymont, J.E. (2008). Grounds for Health: The Intersection of Green School Grounds and Health-Promoting Schools. *Environmental Education Research*, 14(1), s. 77-90.
- Bentsen, P., Jensen, F.S., Mygind, E. & Randrup, T.B. (2010). The Extent and Dissemination of Udeskole in Danish Schools. *Urban Forestry and Urban Greening*, 9(3), s. 235-243.
- Bentsen, P., Mygind, E. & Randrup, T.B. (2008). Towards an Understanding of Udeskole: Education Outside the Classroom in a Danish Context. *Education 2-13*, 37(1), s. 29-44.
- Blair, D. (2009). The Child in the Garden: An Evaluative Review of the Benefits of School Gardening. *The Journal and Environmental Education*, 40(2), s. 15-38.
- Bowker, R. & Tearle, P. (2007). Gardening as a Learning Environment: A Study of Children's Perceptions and Understanding of School Gardens as Part of an International Project. *Learning Environments Research*, 10(2), s. 83-100.
- Grønningsæter, I., Hallås, O. & Kristiansen, T. (2007). Fysisk aktivitet hos 11-12 åringer i skulen. *Tidsskrift Norsk Lægeforening*, 131(22).
- Hoffman, A.J., Morales Knight, L.F. & Wallach, J. (2007). Gardening Activities, Education and Self-Esteem: Learning Outside the Classroom. *Urban Education*, 42(5), s. 403-411.
- IBM, SPSS predictive analytics software and solutions. (2011). www-01.ibm.com/software/analytics/spss/.
- Jacobsen, C. (2005). To læringsmiljøers indflydelse på pædagogisk praksis og kompetenceudvikling. I: E. Mygind (red.), *Udeundervisning i folkeskolen. Et casestudie om en naturklasse på Rødkilde Skole og virkningerne af en ugentlig obligatorisk naturdag på yngste klassetrin i perioden 2000-2003* (s. 159-191). København: Museum Tusulanums Forlag.
- Klemmer, C.D., Waliczek, T.M. & Zajicek, J.M. (2005). Growing Minds: The Effect of a School Gardening Program on the Science Achievement of Elementary Students. *HortTechnology*, 15(3), s. 448-452.
- Luhmann, N. (1986). *Love as Passion. The Codification of Intimacy*. Stanford, California: Stanford University Press.

- Luhmann, N. (1995). Kærlighed som symbolsk generaliseret kommunikationsmedium. I: J.C. Jacobsen (red.), *Autopoiesis II* (s. 58-78). København: Politisk Revy.
- Mygind, E. (2007). A Comparison between Children's Physical Activity Levels at School and Learning in an Outdoor Environment. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 7(2), s. 161-176.
- Mygind, E. (2009). Comparison of Children's Statements about Social Relations and Teaching in the Classroom and in the Outdoor Environment. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 9(2), 151-169.
- Naidoo, J. & Wills, J. (2000). *Health Promotion. Foundations for Practice*. (2. udgave). London: Bailliere Tindall.
- Ozer, E. (2007). The Effects of School Gardens on Students and Schools: Conceptualization and Considerations for Maximizing Healthy Development. *Health Education and Behavior*, 34(6) (<http://heb.sagepub.com/content/34/6/846.abstract>)
- Parmer, S.M, Salisbury-Glennon, J., Shannon, D. & Struempfer, B. (2009). School Gardens: An Experiential Learning Approach for a Nutrition Education to Increase Fruit and Vegetable Knowledge, Preference, and Consumption among Second-Grade Students. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 41(3), s. 212-217.
- Ratcliffe, M.M, Merrigan, K.A., Rogers, B.L. & Goldberg, J.P. (2011). The Effects of School Garden Experiences on Middle School-Aged Students' Knowledge, Attitudes, and Behaviors Associated with Vegetable Consumption. *Health Promotion Practice*, 12(1), s. 36-43.
- Rickinson, M.M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Young Choi, M., Sanders, D. & Benefield, P. (2004). *A Review of Research on Outdoor Learning*. Shrewsbury, UK: National Foundation for Educational Research.
- Wistoft, K., Otte, C., Stovgaard, M. & Breiting, S. (2011). Haver til Maver. Et studie af engagement, skolehaver og naturformidling. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.